

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

The Propagation Of Buddhism Through Social Media Of Buddhist Monks In Chiang Mai Province

พระสอนทนะวี ทุมประเสริฐ

Sonethavy Thoupaseuth

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Email: Sonethavy619@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สามประการ คือ (1) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) เพื่อวิเคราะห์บริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และ (3) เพื่อค้นหาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ในบริบทดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า (1) วิธีการเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลรวมถึงการแสดงธรรมและสนทนาธรรม ซึ่งเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละยุคสมัย (2) การเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีข้อจำกัด พระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่มีการใช้ Facebook เพื่อเผยแผ่หลักธรรมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ยังคงเผชิญปัญหาเชิงบริบท เช่น การยึดติดกับรูปแบบการเผยแผ่แบบดั้งเดิมและการใช้ภาษาที่ไม่เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย (3) การวิเคราะห์แนวทางการเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์เสนอว่า พระสงฆ์ควรมีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมและสามารถปรับวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับสื่อออนไลน์ เพื่อให้การเผยแผ่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับสาร

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, สื่อออนไลน์, พระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่,

Abstract

This research article has three primary objectives: (1) to study the principles and methods of disseminating Buddhism, (2) to analyze the context and challenges of disseminating Buddhism through online media by monks in Chiang Mai Province, and (3) to identify strategies for effective online dissemination in this context.

The findings reveal that: (1) Traditional dissemination methods during the Buddha's time included delivering sermons and engaging in discussions, tailored to the target audience of each era. (2) Current online dissemination faces certain limitations. Monks in Chiang Mai primarily use Facebook to share Buddhist teachings and promote religious activities, but they encounter contextual challenges, such as reliance on traditional dissemination methods and language that may not resonate with the target audience. (3) The analysis suggests that monks should be well-versed in Buddhist principles and adapt their presentation methods to align with online platforms, ensuring the maximum benefit to the audience.

Keywords: dissemination of Buddhism, online media, monks in Chiang Mai Province

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงได้เผยแผ่สังฆธรรม เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงามแก่มวลมนุษยชนและสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ได้พบความสงบสุขในการดำเนินชีวิตและจิตใจ และพระพุทธองค์ได้จำกัดบุคคลในการเทศน์สอนว่าเป็นชนชั้นวรรณะใด เพศใด อาชีพใด หรืออายุวัยใด ทรงแสดงธรรมแก่บุคคลทุกระดับ ไม่จำกัดขอบเขต หากเขามีความสามารถที่จะรับรู้ธรรมได้ ก็ทรงให้โอกาสเสมอ ทำให้มีพุทธศาสนิกชนทุกระดับ การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโลกโดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย สเทวมนุสสานัม (พระไตรปิฎก, 2539) แปลความได้ว่า ภิกษุทั้งหลายจงเที่ยวไปหรือเดินทางไปเพื่อสร้างคุณประโยชน์ ความสุข

อนุเคราะห์แก่ชนหมู่มาบนโลก และเพื่อเกื้อกูลความสุขแก่เทวดา มนุษย์ สรรพชีวิตทั้งหลาย ดังนั้น ความสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้รับความสุข เกิดเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตหรือการนำไปเป็นหลักเป็นแบบอย่างในการทำดีทั้งด้านความคิด การพูดจา และการประพฤติปฏิบัติต่อกันในสังคม

การสืบทอดหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ จะมีลักษณะการถ่ายทอดจากพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก และบุคคลผู้เป็นครูอาจารย์ ผู้ทรงความรู้ในธรรมะ เช่น ฤๅษี นักบวช ทั้งการสร้างถาวรวัตถุถวายไว้เป็นพุทธบูชา เป็นที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรมอย่างที่ทราบกันมาตั้งแต่อดีต และยังมีกรสืบทอดทางครอบครัว หรือการนับถือใหม่จากบุคคลต่างศาสนาโดยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งการเผยแผ่ศาสนาพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะยึดเอาหลักการของคัมภีร์พระไตรปิฎกมาเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญเพื่อการอธิบายให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอน และการนำหลักธรรมที่เหมาะสมไปใช้ดำเนินชีวิต (สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) ซึ่งปัจจัยที่ทำให้พุทธบริษัทมีส่วนร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา คือกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ ค่านิยม และมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน (สมพร ปินทะยา และคณะ, 2566)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อการเยียวยาประชาชนไทยเกิดปัญหาอุปสรรคในเรื่องของการสื่อสาร ด้วยเหตุที่ว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังคงยึดติดอยู่กับการเผยแผ่ธรรมในรูปแบบเดิม หรือปิดกั้นการใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย รวมถึงวิธีการเทศน์ที่ไม่น่าสนใจ ไม่ชวนติดตาม อาจใช้คำศัพท์ภาษาบาลีจำนวนมาก มีการเทศน์ที่ขาดจังหวะขาดชีวิตชีวา ไม่สร้างความกระตือรือร้นแก่ผู้ฟัง ตกยุคและไม่มีการใช้ภาษาร่วมสมัย และจะเน้นการบรรยายในภาคทฤษฎีในลักษณะนามธรรมมากกว่าการเสนอแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้ที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจหลักพุทธธรรม (พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ และคณะ, 2563)

ดังนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีการปรับตัวในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ยุควิถีใหม่ คือ ความจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ตามแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ ฯลฯ ซึ่งเป็นตัวเลือกที่ใช้งานเพื่อการโพสต์บทความธรรมะ ภาพ วิดีโอเสียง และเทศนาธรรมะออนไลน์แบบถ่ายทอดสด ทั้งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาได้เข้ามาอ่าน ฟัง ชม แสดงความคิดเห็น เนื่องจากสื่อออนไลน์สามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว ประหยัด และกระจายข่าวสารได้เป็นวงกว้างทั้งเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกเพศ

ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาที่สนใจพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และยังถือเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคงตามวิถีโลก

ในจังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มของพระสงฆ์รุ่นใหม่ตื่นรู้ปรับตัวพัฒนาศักยภาพในการผลิตสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ สร้างเครือข่ายในการสื่อสาร เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็ว และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง และประชาชนสามารถเข้าถึงรับรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ง่ายโดยจะเป็นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว ทุกที่และทุกเวลา เนื้อหาธรรมะถูกต้องถูกใจ สมสมัยและได้ประโยชน์สำหรับผู้รับสาร มีการนำเสนอที่ตรงเป้าเข้าใจง่าย

โดยพระสงฆ์รุ่นใหม่ ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างวิธีการเผยแผ่แบบสร้างสรรค์ พยายามปรับภาพลักษณ์ตัวเองใหม่โดยต้องเป็น Active Buddhist Missionary เป็นท่าทีใหม่แห่งการเผยแผ่เพื่อให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปอย่างแพร่หลายในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด และเป็นที่ยอมรับของประชาชนตามหลักธรรม อกาลิก คือ ธรรมะไม่ประกอบด้วยกาล ไม่ขึ้นกับกาลเวลา หากพร้อมเมื่อใดก็สามารถบรรลุได้ทันที บรรลุเมื่อใดก็เห็นผลได้ทันที อีกอย่างหนึ่ง ธรรมเป็นจริงอยู่อย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น เพราะสังฆธรรมแห่งการบรรลุ ย่อมไม่จำกัดด้วยกาล (พระธรรมปิฎก (ประยูรธรรมาธิบดี), 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาหลักการและวิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ใน 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ด้านผู้ส่งสาร (2) ด้านตัวสาร หรือธรรมะ และการตีความพุทธธรรมให้ชัดเจนแตกฉาน (3) ด้านช่องทางในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ และ (4) ด้านผู้รับสาร หรือผู้ฟังที่ได้รับข้อมูลทางธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ไม่คลาดเคลื่อน เพื่อนำหลักพุทธธรรมไปเรียนรู้และปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปปรับประยุกต์ให้เป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ในยุควิถีใหม่ เพื่อให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในทุกสถานการณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์

ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ (1) ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์พิเศษ (2) ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือรายงานการวิจัย ภาพถ่าย และบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และสื่อออนไลน์จากแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ และ (3) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา พระนักเผยแผ่พระนักเทศ พระสงฆ์ที่จัดรายการธรรมะออนไลน์ กลุ่มศรัทธา ผู้ฟัง/ผู้รับสาร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อศึกษาเป็นข้อมูลโดยผู้วิจัยได้เลือกลักษณะของกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีบทบาท ผลงาน ประสบการณ์ และเทคนิคหรือกลยุทธ์ในการเผยแพร่ธรรมผ่านสื่อออนไลน์ Facebook ที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นการศึกษาหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 18 รูป/คน จำแนกออกได้ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการ จำนวน 4 รูป/คน

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1. พระครูโฆษิตปริยัตยาภรณ์	เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต 1 เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. พระครูธีรสุตพจน์ ดร.	เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต 2 เจ้าอาวาสวัดผาตลาด ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
3. พระวิสิทธิ์ ฐิติวิสิทธิ์, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
4. พระครูใบฎีกาพิทยนาครณ์ ชยาภินนโท ดร.	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

2. พระสงฆ์ที่จัดรายการธรรมออนไลน์ผ่าน Facebook Live จำนวน 7 รูป

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1. พระครูปลัดกิตติพงษ์ กิตติโสภโณ	พระวิทยากรอบรมศีลธรรมจริยธรรมจังหวัดเชียงใหม่
2. พระครูกิตติ ภัทรนุยุต	พระวิทยากรอบรมศีลธรรมจริยธรรมจังหวัดเชียงใหม่
3. พระครูโสภณปริยัติ	พระวิทยากรอบรมศีลธรรมจริยธรรมจังหวัดเชียงใหม่
4. พระครูอุเทน ปันญารังษี	เครือข่ายพระนักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่
5. พระทองพล คุณพล	เครือข่ายพระนักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่
6. พระสมบุรณ์ สมพงษ์	พระวิทยากรเผยแผ่ธรรมะให้แก่ชาวต่างชาติ
7. พระโจวัง มาร์มา	พระวิทยากรเผยแผ่ธรรมะให้แก่ชาวต่างชาติ
8. พระนภมณฑล นรินโท	เครือข่ายพระนักสื่อสาร

3. กลุ่มผู้ฟัง/ผู้รับสาร 6 คน (กลุ่มวัยรุ่นจำนวน 2 คน กลุ่มวัยกลางคน 2 คน และกลุ่มผู้สูงอายุ 2 คน)

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1. พระสร้อย ชยานนโท	เครือข่ายพระนักสื่อสาร
2. พระสุสิริวรรณ แก้ววิไล	เครือข่ายพระนักสื่อสาร
3. นาย ชวง ไชยวรรณ	อาจารย์คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
4. นาง วิชุดา ชวีญชุม	เครือข่ายสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS
5. นายยี่ตวง ศรีคำ	เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อ ประชาสัมพันธ์ โครงการ Monk Chat
6. นางสาว คำอิ่ง ลุงแสง	นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มจร วิทยาเขต เชียงใหม่

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัย เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยไม่ได้ทำการวิจัยแบบเก็บรายละเอียดของการทดลองแบบบรรยายบุคคลจึงไม่ขัดต่อจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อีกทั้งกระบวนการคัดเลือกกลุ่ม

ตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกก็จะไม่กระทบต่อจริยธรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นข้อคำถามที่ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นข้อคำถามที่ผู้ให้ข้อมูลมีเสรีภาพทางวิชาการและสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล และภาษาที่ใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการนำประเด็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาหรือความต้องการที่สอดคล้อง โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์ พระนักเผยแผ่ และ กลุ่มพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีบทบาทจัดรายการธรรมะออนไลน์ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และ (2) ข้อคำถาม

2. การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (2) สร้างแบบสัมภาษณ์และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณา จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีคุณภาพด้านความเที่ยงตรง (3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้มีมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรง ทำการจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และ (4) นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic) มาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลต่อไป

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. จัดทำแบบสัมภาษณ์ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้อง เหมาะสม เพื่อสร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย

2. ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุง ร่างแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์

3. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดทำเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพไปตรวจสอบความถูกต้อง IOC ตรงตาม

วัตถุประสงค์ จำนวน 3 รูป/คน แบ่งเป็น (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและการวิจัยภายนอก จำนวน 1 คน ได้แก่ ผศ.ดร. สมหวัง แก้วสุฟอง และ (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและการวิจัย มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 2 รูป/คน ได้แก่ พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ, ผศ.ดร. และ ดร. พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

ผลจากการตรวจความสอดคล้องของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มีผล ดังนี้ $.9+.8+.9 = 2.6/3 = 0.86$ ถือว่ามีค่าเกินกว่า 0.6 เครื่องมือนี้ใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเพื่อทราบแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการและวิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ตามเอกสารปฐมภูมิในคัมภีร์พระไตรปิฎก จากเอกสารทางการศึกษา ตำรา วารสาร วิทยานิพนธ์ สารานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาจากแหล่งที่มาประเภทออนไลน์ที่น่าเชื่อถือได้

2. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ จากเอกสารทางการศึกษา ตำรา วารสาร วิทยานิพนธ์ สารานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาจากแหล่งที่มาประเภทออนไลน์ที่น่าเชื่อถือได้

3. ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกออนไลน์ และหรืออาจจะมีการสังเกตการณ์ด้วยตนเองในพื้นที่ตามความเหมาะสมและตามสถานการณ์ ในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลได้มาครบตามข้อ 3.4 ตอนที่หนึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์สถิติค่าความถี่ (F) และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่สอง วิเคราะห์ด้วยการจัดกลุ่มเชิงเนื้อหาและนับค่าความถี่ (F) และค่าร้อยละ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยอาศัยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการและวิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ร่วมกับการใช้ข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย (1) หลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) บริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และ (3) แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. หลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักการทั่วไปในเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสอน คือ ควรคำนึงเกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน เกี่ยวกับตัวผู้เรียน และเกี่ยวกับตัวการสอน แบ่งเป็น (1) เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน สอนตรงเนื้อหา ไม่วกวน ไม่ออกนอกเรื่อง มีเหตุผลตรงตามเห็นจริงได้เท่าที่จำเป็น ให้เกิดความเข้าใจ เรียนรู้ได้ผล เป็นสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์ (2) เกี่ยวกับตัวผู้เรียน คือ รู้ คำนึงถึงและสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับวิธีสอน คำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอมแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณให้เหมาะกับบุคคล และ (3) เกี่ยวกับตัวการสอน การเริ่มต้นดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก เช่น สอนเรื่องให้ผู้เรียนรู้เข้าใจดีหรือสนใจอยู่ เพื่อสะกิดให้สะดุ้งปลุกเร้าความสนใจ และสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง ไม่ตึงเครียดเกิดความอึดอัดใจทั้งให้เกียรติแก่ผู้เรียน ไม่เสียดสีกระทบผู้ใด และสอนโดยเคารพ แสดงด้วยอาศัยเมตตา ไม่แสดงด้วยเห็นแก่อำภิส แสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

หลักการด้านการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่เข้าใจถึงสิ่งที่จะสอน หรือสิ่งที่จะมอบให้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้อย่างตรงไปตรงมาและเข้าใจได้ง่าย ซึ่งควรจะต้องเล็งให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับการให้ความรู้นั้นมีลักษณะของการตอบรับเรื่องที่ต้องการจะรู้นั้นในลักษณะใด มีความรู้มากเท่าใด หรือมีความสนใจในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ เพราะหากการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อการเผยแผ่ เป็นไปโดยยึดหลักของทฤษฎีอย่าง ไม่เข้าใจตัวหลักธรรม ตัวผู้เรียนรู้ หลักการสอนโดยอาศัยสภาพแวดล้อมที่ดีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และควรแสดงหลักธรรมโดยไม่กระทบตนและผู้อื่นด้วยอาศัยหลักคุณธรรมหรือใช้กุศโลบาย อันเป็นกุศลหรือคุณความดีในการเผยแผ่พุทธธรรม หลักการสอนหรือการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะสัมฤทธิ์ผลที่ดีโดยไม่มีสิ่งอื่นใดอันเป็นกุศลมูลเคลือบแฝง

2. บริบทและสภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ เพราะความหลากหลายและมีผู้ใช้เป็นจำนวนมากในสังคมออนไลน์ เป็นคลังข้อมูลความรู้ขนาดย่อม เพราะผู้ใช้งานสามารถเสนอและแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้หรือตั้งคำถามในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลอื่นที่สนใจหรือมีคำตอบได้ช่วยกันตอบ เป็นสื่อในการนำเสนอผลงานของตนเอง เช่น งานเขียน รูปภาพ วิดีโอต่าง ๆ ใช้เป็นสื่อในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์

ข้อดี ของเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ ทางเฟซบุ๊ก พระวิชัย กัลป์ ยานเมธี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า (1) สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่เผยแพร่ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมนี้ (2) ช่วยสร้างชุมชนที่มีความสนใจร่วมกัน ผู้ที่ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำในการปฏิบัติธรรมสามารถเชื่อมต่อกับผู้ที่มีความสนใจและมีความเชื่อในระบบค่านิยมเดียวกันได้อย่างสม่ำเสมอ และ (3) ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้ที่มีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติธรรมสามารถแบ่งปันประสบการณ์และคำแนะนำเพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ (พระวิชัย กัลป์ ยานเมธี, 2567)

ข้อด้อย ของเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ ทางเฟซบุ๊ก ได้แก่ (1) อาจเสี่ยงต่อการถูกเจตนาร้ายหรือการโจมตีจากผู้ที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่เคารพความเชื่อของคุณ ควรระมัดระวังและใช้การจัดการความขัดแย้งและการทำทายเป็นอย่างสง่างาม (2) Facebook เป็นแพลตฟอร์มที่มีผู้ใช้จำนวนมาก ซึ่งทำให้มีความเสี่ยงต่อการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือข้อความที่เป็นอันตราย ผู้ใช้ควรระมัดระวังและใช้การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่ และ (3) อาจเสี่ยงต่อการขาดความเป็นส่วนตัวและการควบคุมข้อมูล ผู้ใช้ควรระมัดระวังและรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนตัวของพวกเขาอย่างเข้มงวด

การใช้ Facebook เพื่อการเผยแพร่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการสื่อสารและแบ่งปันความรู้ แต่ผู้ใช้ควรระมัดระวังและใช้การจัดการเพื่อรับมือกับข้อเสียหรือทำลาย การสื่อสารและเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์เป็นที่ทำลายและมีปัญหาหลายประการ ดังนี้ (1) ข้อจำกัดของภาษาและการแปล การสื่อสารเกี่ยวกับธรรมะผ่านสื่อออนไลน์อาจเจอข้อจำกัดที่เกี่ยวกับภาษาและการแปล เนื้อหาที่ถูกแปลผิดหรือไม่ถูกต้อง อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับคำสอนธรรมะ (2) การเป็นเป้าหมายของการวิจารณ์และการโจมตี เนื้อหาธรรมะบนอินเทอร์เน็ตอาจทำให้เกิดการโจมตีหรือการวิจารณ์จากบุคคลที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่เคารพความเชื่อ การโจมตีอาจมีผลกระทบต่อความเชื่อและความมั่นใจของผู้ที่สนใจ (3) ข้อผิดพลาดในการตีความ บางครั้งเนื้อหาธรรมะอาจถูกตีความผิดหรือขาดการเข้าใจ การตีความที่ผิดพลาดอาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับคำสอนธรรมะ

(4) การขาดความสมดุลในเนื้อหาสาระธรรม บางครั้งการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์อาจขาดความสมดุลในเนื้อหา การเน้นเฉพาะด้านบวกหรือด้านลบของคำสอนอาจทำให้เกิดความสับสนและขาดความเต็มใจในการศึกษาธรรมะ และ (5) การขาดหายของประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์อาจทำให้ผู้ที่สนใจมองเฉพาะด้านทฤษฎีและความรู้ โดยละเมียดปฏิบัติธรรมจริงใจและการฝึกปฏิบัติ (วิชิตา ขวัญชุม, 2567)

3. แนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่

1) ผู้เผยแพร่ หรือผู้ส่งสาร (Sender/Encoder)

พุทธวิธีการนำเสนอ 4 ลักษณะ คือ (1) สันตสันนา อธิบายให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา (2) สมာทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย การชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปใช้ (3) สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วอก้าว บังเกิดกำลังใจ ปลุกใจให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ และ (4) สัมปหังสนา ขโลมใจให้เข้มแข็ง ไร่เรียง เบิกบาน ไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง

พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ต้องมีภูมิธรรมและปัญญา ความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาแม่นยำ ทั้งมีความสามารถในการใช้ภาษาและวิธีสอนที่สามารถสื่อสาร และยังศรัทธาแก่ประชาชนได้ ทั้งยังมีความรู้ความสามารถในใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกช่องทางหนึ่ง นอกจากนี้พระสงฆ์ยังต้องความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้นได้ดี เป็นผู้ที่มีหลักมนุษยสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนนั้นได้ดี และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมสังคม เพื่อให้พระภิกษุเหล่านั้น มีความรู้ ความสามารถ บรรยายแจ่มแจ้ง หรือพูดไพเราะ มีคารมคมคาย มีมุขชวนขันน่ารักฟัง แล้วก็ยังมีผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาและมีเทคนิควิธีในการเผยแพร่อย่างถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา และวิชาการสมัยใหม่ อาจจะเน้นให้เกิดมีจิตใจที่คิดเสียสละต่อผู้อื่นและสังคม มีอุดมการณ์ มีจริยวัตรนำเลื่อมใสศรัทธา (พระครูธีรสุตพจน์ ดร., 2567)

2) สาระธรรม หรือสาร (Message)

หลักพุทธธรรมในศาสนาที่มีการเผยแพร่ผ่านบางเพจทางเฟซบุ๊กนั้น มีการใช้ศัพท์ภาษาบาลีเป็นจำนวนมาก ทำให้สื่อธรรมะกลายเป็นเอกลักษณ์ของสื่อธรรมะที่ทำให้ผู้ติดตามหลายกลุ่มไม่เข้าใจ รู้สึกว่าเป็นสื่อธรรมะไม่น่าสนใจและเกิดทัศนคติในแง่ลบกับการเรียนรู้ธรรมะ การเผยแพร่หลักคำสอนต้องนำเสนออธิบายความหมายด้วยคำที่เข้าใจได้ง่าย

ไม่ใช่ศัพท์วิชาการมากเกินไป ทำให้ผู้ติดตามรู้สึกเบื่อหน่ายหรืองุนงงได้ ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวกับแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ พบว่า (1) พระสงฆ์ยังขาดความเข้าใจเนื้อหาธรรมะในการนำเสนอเพื่อนำมาจัดใจผู้ฟังให้หายากรับไปปฏิบัติ (2) พระสงฆ์ยังที่ยังไม่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร และ (3) พระสงฆ์ไม่มีการวางแผนในการนำเสนอหลักธรรมให้เป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับ (พระสมบุรณ์ สมพงษ์, 2567)

การให้การเผยแผ่ธรรมะนั้นสามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทั้งสถานที่ อุปกรณ์และปัจจัยทางกายภาพอื่น ๆ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หลักคำสอนก็ต้องสามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ไปตามกระแสของสังคมเพื่อประยุกต์ทำเข้าไปแก้ไขปัญหานั้นได้โดยไม่มีติดกับรูปแบบเดิมเช่นการเทศน์ การบรรยายธรรม เป็นต้น แต่ต้องประยุกต์ให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นมีการแสดงธรรมในโรงภาพยนตร์ มีการปาฐกถาธรรมทาง เฟสบุ๊กไลฟ์ หรือช่องทางอื่น ๆ ในสังคมออนไลน์ ดังนี้ (1) เน้นเนื้อหาธรรมะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ติดตามเลือกเนื้อหาที่มีประโยชน์และสามารถให้ข้อคิดและแรงบันดาลใจแก่ผู้อ่านได้ เช่น คำสอนเกี่ยวกับคุณค่าชีวิต การพัฒนาตัวเอง และวิธีการสร้างความสุขในชีวิตประจำวัน (2) การเผยแผ่เนื้อหาธรรมะที่มีความสุขและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ประจำวันเนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความเข้าใจของผู้อ่านในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ธรรมะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้และปฏิบัติในชีวิต (3) การเลือกใช้ภาษาและคำพูดที่เข้าใจง่าย การใช้ภาษาและคำพูดที่เข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อนจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและประยุกต์ใช้คำสอนได้ง่ายขึ้น (4) การเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับธรรมะใช้สื่ออื่น ๆ เช่น ภาพประกอบ วิดีโอ หรือแผนภูมิในการเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้เกี่ยวกับธรรมะ และ (5) การสร้างชุดความรู้ที่เป็นลำดับจากง่ายไปหายาก การจัดเตรียมเนื้อหาให้เป็นลำดับเกิด เช่น การเรียงลำดับความรู้เรื่องธรรมะตามความหมายหรือความศัพท์ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น (พระวิสิทธิ์ ธิตวิสิทธิโร, ผศ.ดร., 2567)

3) รูปของแบบการเผยแผ่ หรือช่องทางการสื่อสาร (Channel)

ปัจจุบันมีกรณีศึกษาในเรื่องการสร้างสังคมออนไลน์ปลอมประเภทเฟสบุ๊กขึ้นมา ทั้งกรณีของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และกรณีของนักธุรกิจไทย ต้น ภาสกรนที ที่ถูกสร้างเฟสบุ๊กปลอมเลียนแบบขึ้นมา แล้วนำเฟสบุ๊กปลอมเหล่านั้นมาสร้างการหลอกลวงต่าง ๆ ทั้งการหลอกให้โอนเงินไปจนถึงการทำลายชื่อเสียงบุคคลต่าง ๆ ทำให้สุดท้ายมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ นั่นก็คือจรรยาบรรณในการผลิตสื่อดิจิทัลในรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้

ผลิตสื่อดิจิทัล นอกจากนั้น ตัวของแพลตฟอร์มเฟสบุ๊ก ก็ยังมีระบบอัลกอริทึมของเฟสบุ๊ก ปิดกั้นการมองเห็น หรือจำกัดกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ผู้ใช้งานจะต้องทำการจ่ายเงินเพื่อโปรโมทสื่อธรรมะหรือ เฟสบุ๊กของเราใช้เผยแพร่ให้เข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น

ปัญหาในการเผยแพร่หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ พบว่า (1) มีการสร้างเฟสบุ๊กปลอมเลียนแบบขึ้นมา เพื่อหลอกลวง (2) ขาดจรรยาบรรณในการผลิตสื่อดิจิทัลในรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ผลิตสื่อดิจิทัล (3) ตัวของแพลตฟอร์มเฟสบุ๊กปิดกั้นการมองเห็น หรือจำกัดกลุ่มเป้าหมาย (4) มีสื่อมากมายที่ดึงความสนใจของผู้ฟัง (5) ยังขาดการทำสื่อวีดิโอสั้น ผ่านเฟสบุ๊กให้ผู้รับได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และ (6) พระสงฆ์ยังมีการใช้เครื่องมือในการสื่อสารไม่ชำนาญ ตามลำดับ (วิชิตา ขวัญชุม, 2567)

4) ผู้ฟัง หรือผู้รับสาร (Receiver/Decoder)

รู้เท่าทันสื่อ คือ ทักษะ หรือความสามารถในการ ใช้สื่ออย่างรู้ตัว และ ใช้สื่ออย่างตื่นตัว การใช้สื่ออย่างรู้ตัว สามารถตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบกับมันได้อย่างมีสติและรู้ตัว สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต และผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อ นั้น พวกที่ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา (พระวิชัย กัลปยามเมธี, 2567)

หลักพุทธธรรมเพื่อการพิจารณาถึงสิ่งที่ได้เรียนหรือรับรู้ได้แก่ หลักกาลามสูตร คือ แนวทางปฏิบัติได้และให้เชื่ออย่างมีเหตุมีผล ไม่มงมงาย และมองเห็นโทษของความโลภ ความโกรธ และความหลง ประกอบด้วย (1) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา (2) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา (3) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ (4) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา หรือคัมภีร์ (5) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ (6) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะอนุমান (7) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (8) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (9) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ และ (10) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือที่ว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

ผู้ที่เป็น ผู้รับสาร หรือคนที่ติดตามธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะผ่านเฟสบุ๊ก ก็จะต้องมีสติมีความระมัดระวัง ไม่ให้ใจเรา ถูก สื่อต่างๆ ครอบงำ ลือหลงเชื่อพวกที่เป็นมิฉฉชีพหลอกลวง ดังนั้น ผู้รับสาร ควรที่จะ มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้ การใช้สื่ออย่างตื่นตัวสามารถอธิบายหรือขยายความได้ว่า แทนที่เราจะเป็นฝ่ายตั้งรับอย่างเดียว เราก็จะต้องเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรุกบ้าง โดยการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลาย และมีคุณภาพ สามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ (พระวิสิทธิ์ ธิติวิสิโท, ผศ.ดร., 2567)

การอภิปรายผล

หลักการสอนแบบปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า หากมองในลักษณะทางวิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์ จะสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ว่า (1) อิทธิปาฏิหาริย์ คือ การผสมผสานความเชื่อของหลักศาสนาพราหมณ์ฮินดูหรือศาสนาผีเข้าไว้เพื่อการโน้มน้าวให้บุคคลที่มีความเชื่อนั้น ๆ คล้อยตามมานับถือหรือเชื่อถือในพุทธศาสนา (2) อาเทศนาปาฏิหาริย์ คือการใช้หลักจิตวิทยาในการพยากรณ์หรือคาดการณ์ล่วงหน้า การอาศัยพฤติกรรม แรงจูงใจ เหตุการณ์ในอดีต ความน่าจะเป็น หรือการทำซ้ำในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อทำให้เกิดความเชื่อว่าจะต้องกระทำหรือจะกระทำในสิ่งนั้น ๆ เพื่อการจูงใจให้เชื่อหรือคล้อยตามมานับถือศาสนาพุทธ และ (3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือการสอนโดยละทิ้งการสอน แต่เป็นการแสดงธรรมให้บุคคลที่ได้เรียนนั้นเข้าใจถึงความจริงที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ให้รู้จักนึกคิดอย่างมีเหตุผลไม่หลงงมงาย ไม่เชื่อในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง หรือเป็นภาพแห่งแรงจูงใจหนึ่งตามความน่าจะเป็น โดยใช้แนวทางด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาเป็นแนวทาง (สมพร ปินทะยา และคณะ, (2566)

ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงเลือกใช้วิธีอนุสาสนีปาฏิหาริย์ เพื่อให้รู้จักสนใจสิ่งอันควรสนใจ ให้ละสิ่งควรละ หรืออย่าสนใจต่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและสิ่งที่ไม่เกื้อกูลเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยการสื่อสารและเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของคำสอนธรรมะ อย่างไรก็ตาม การระมัดระวังและการเข้าใจถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจะช่วยให้เราใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติและรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

สภาพปัญหาในการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์ Facebook พบว่า (1) ด้านผู้ส่งสาร ยังขาดพระสงฆ์นักเผยแผ่ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (2) ด้านสาร พระสงฆ์นักเผยแผ่ใช้ภาษาและสำนวนที่เข้าใจยาก ขาดการอธิบายโดยละเอียด ทำให้ผู้รับสารตีความหมายผิดเพี้ยนไป (3) ด้านช่องทางการสื่อสาร พระสงฆ์ยังขาดทักษะในการใช้งานสื่อออนไลน์ และ (4) ด้านผู้รับสาร ยังขาดวิจารณญาณในการรับข้อมูล (ชเวง ไชยวรรณ, 2567) ในขณะที่ปัจจุบัน พระสงฆ์ที่ออกไปเผยแพร่ธรรมะ ผ่านสื่อออนไลน์ ทางเฟซบุ๊ก ยังไม่มีความรู้ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร ไม่รู้นิรุกติบัญญัติสัมภิตาเพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักการวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่ การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตามจารีตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะในขณะที่พุทธศาสนิกชนไทย เกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะนี้ด้วย

ปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่พบจากพระสงฆ์ ได้แก่ (1) การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่า ๆ เดิม ๆ ตามจารีตประเพณี (2) พระสงฆ์ขาดประสบการณ์และ

ขาดความมั่นใจ (3) ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่ (4) ไม่ได้ย่อยธรรมะให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวัน และ (5) ยังไม่มีความต่อเนื่องในการเผยแพร่ (พระครูโฆสิตปริยตยาภรณ์, 2567)

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการเผยแพร่ธรรมะที่ไม่ประสบผลสำเร็จทั้งอดีตและ ปัจจุบันสืบเนื่องมาจากปัจจัย (1) เรื่องการศึกษา ไม่ว่าจะอดีตและปัจจุบัน เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานในการเข้าใจธรรมชาติ ตัวเอง และหลักศีลธรรม (2) เรื่องภาษา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน การใช้ภาษามีความแตกต่างกัน ในอดีตมีภาษาที่ใช้ในกลุ่มย่อยมากมาย แต่ละที่ แต่ละเผ่ามีภาษาของตัวเอง การสื่อสารต่างที่ ต่างถิ่นจึงเป็นปัญหา ส่วนในปัจจุบัน โลกแคบลงการสื่อสารก็ง่ายขึ้น แต่ภาษากลับเป็นอุปสรรคในการบอกกล่าวหรือแสดงเจตจำนงของตนเองให้แก่ผู้อื่น เข้าใจ อีกทั้งผู้คนที่เดินทางไปมาหาสู่กันทั่วโลก การเผยแพร่ธรรมะหากไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นนั้นก็ประสบผลสำเร็จยาก (3) เรื่องการถ่ายทอดด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ แม้เนื้อหาธรรมะจะดีแค่ไหนแต่วิธีการถ่ายทอดไม่ชัดเจน ย่อมเกิดปัญหาการเข้าใจได้ วิธีการนี้จะนำมาซึ่งความสนใจเมื่อคนสนใจวิธีการ เนื้อหาธรรมะก็น่าสนใจตามมาด้วย และ (4) เรื่องทัศนคติ การเผยแพร่ธรรมะเบื้องต้นหากผู้ฟังหรือผู้รับมีทัศนคติที่เอนเอียงหรือไม่ชอบขึ้นมา ย่อมจะตั้งแง่ต่อต้าน เหมือนพวกพราหมณ์และผู้คนในศาสนาอื่นในครั้งพุทธกาลที่ไม่ชอบวิธีการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า จึงกลายเป็นปัญหาได้ (พระวิสิทธิ์ ธิติวิสิทธิ์, ผศ.ดร., 2567)

ปัญหาและอุปสรรค ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อออนไลน์เพื่อการของพระสงฆ์ พบว่า (1) ผู้ใช้สื่อออนไลน์มีสมาธิสั้นในการดูคอนเทนต์ดูเนื้อหา จะเลือกดูแต่เฉพาะที่ถูกใจเท่านั้น (2) ผู้ฟังถูกสิ่งลบกวนที่เป็นคอนเทนต์เชิงบันเทิง มาดึงความสนใจ (3) ไม่เข้าใจความหมายที่พระสงฆ์สื่อ และ (4) ชาวบ้านได้รับรู้คำ และความหมายของศัพท์มาจากสื่ออย่างผิด ๆ (พระครูใบฎีกาทิพย์นารณ์ ขยาภินนโท ดร., 2567)

องค์ความรู้จากการวิจัย

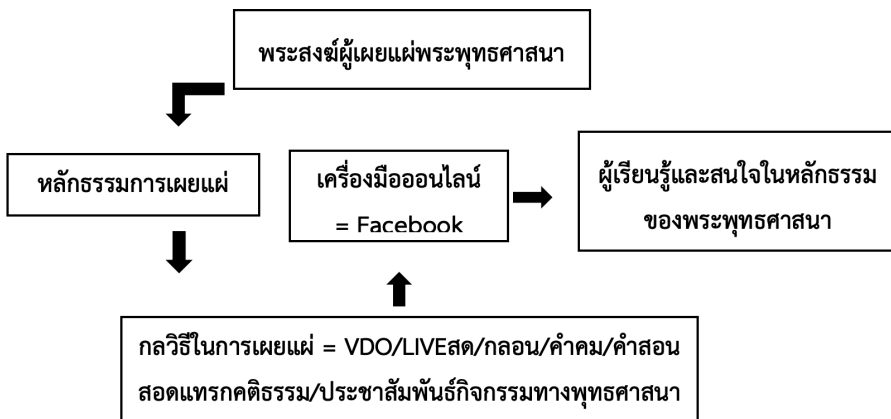
พระพุทธเจ้าทรงประกาศหลักธรรมคำสอนของพระองค์ใช้การเข้าถึงบุคคลด้วยการสนทนา ให้เขาคิด แลกเปลี่ยนโดยตรงกับบุคคลนั้น สังคมนั้น เป็นการให้ความรู้ใหม่ ความคิดใหม่แก่คนในสังคมนั้นยุคหนึ่งที่มีความคิดอยู่เดิมโดยการให้ความรู้ใหม่ ความคิดใหม่ให้เขาพิจารณาด้วยสติปัญญาของเขา หลังสมัยพุทธกาลเมื่อมีการจาริก มีการบันทึกด้วยเอกสาร คัมภีร์ ตำรา และการศึกษาที่เป็นตัวช่วยในการที่จะเผยแพร่ให้เขารู้ให้เขาได้ประโยชน์ ด้วยการเข้าถึงตัวบุคคล ครอบครัว หรือสังคมนั้นที่เราประสงค์ที่จะให้เขารู้ให้ได้ประโยชน์เพื่อให้ความรู้ยิ่งขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพุทธกาล พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างไร ตรัสแก่ใคร วิธี การตรัสตรัสอย่างไร ก็โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก ซึ่งพระองค์ได้แสดงธรรมแก่บุคคลต่าง ๆ แตกต่างต่างกันใช้วิธีที่ไม่เหมือนกัน หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว สาวก ของพระองค์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และมีใจพระอรหันต์ได้ช่วยบำเพ็ญกรณียกิจเผยแผ่พระพุทธ วจนะอันประเสริฐโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในยุคปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัด เชียงใหม่ ส่วนมากจะใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เผยแผ่คำสอนใน พระไตรปิฎก ควบคู่กับประเพณีวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะเผยแผ่สื่อออนไลน์ และเอกสาร ทางสื่อออนไลน์ก็ค้นคว้า ศึกษาได้ง่าย สะดวก ภายใต้การดูแลของสำนักพุทธศาสนา ตามลำดับตั้งแต่เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะหนเหนือ เป็นต้น ในปัจจุบันจะเน้นการสอนธรรมะ จริยธรรม มากกว่าสอนเพื่อให้เห็นความจริงของธรรมชาติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้อินเทอร์เน็ต เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของวัด เช่น เทศนาธรรม การทำบุญตักบาตร การเวียนเทียนในวันพระ การ รับกรรมฐาน เป็นต้น

การเผยแผ่หลักธรรมด้วยเครื่องมือออนไลน์/Facebook

สรุป

ผู้เผยแพร่ หรือผู้ส่งสาร (Sender/Encoder) ต้องมีภูมิธรรมและปัญญา ความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาแม่นยำ จำเป็นจะต้องเรียนรู้ถึงพุทธวิธีการนำเสนออธิบายให้เห็นชัดเจน และการปรับวิธีการสอนให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สัมฤทธิ์ เป็นการแสดงความหมายของความรู้ที่เป็นพุทธคุณแท้ มีปัญญาแตกฉานในด้านต่าง ๆ เข้าใจคิดเหตุผล สมทันการ รู้ประโยชน์ สร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้

สาระธรรม หรือสาร (Message) การได้เรียนรู้ธรรมะ บ่มเพาะให้เป็นคนดี บนพื้นฐานของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เลือกหัวข้อหรือเรื่องที่น่าสนใจและเป็นปัญหาจริงในชีวิตประจำวันของผู้อ่าน เช่น ความสุข ความสงบสุข การแก้ไขปัญหา เพื่อการฝึกฝนและพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ด้วยแนวทางศีล สมาธิ และปัญญา

รูปของแบบการเผยแพร่ หรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างประสบการณ์ธรรมะที่น่าสนใจที่หลากหลายช่องทาง ได้แก่ YouTube Facebook TikTok IG และ Line อำนวยความสะดวกให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้เทศนาธรรมกับผู้ฟังเทศนาธรรมหรือกิจกรรมของวัด เช่น การทำวัตร สวดมนต์ การแสดงธรรม เป็นต้น

ผู้ฟัง หรือผู้รับสาร (Receiver/Decoder) ควรใช้หลักแนวทางปฏิบัติได้และให้เชื่ออย่างมีเหตุมีผล ไม่มงาย เชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว โดยการให้ตัวอย่างหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาที่ทำให้ผู้รับสารทางธรรมได้เข้าใจ ด้วยการใช้เหตุผล ร่วมกับประสบการณ์และความจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสารระหว่าง เฟสบุ๊ก และ แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ของการเผยแพร่สื่อธรรมะ ที่เป็นคลิปสั้น ๆ บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น TikTok เป็นต้น
3. ควรให้มีการศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการทำงานเผยแผ่พระสงฆ์ที่เป็นอินฟลูเอนเซอร์

บรรณานุกรม

- ชวง ไชยวรรณ. (2567). **สัมภาษณ์** 11 พฤษภาคม. อาจารย์คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- พระครูโฆสิตปริยัตยาภรณ์. (2567). **สัมภาษณ์**. 1 พฤษภาคม. เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต 1 เจ้าอาวาสวัดป่าแดงมหาวิหาร ต.สุเทพ อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
- พระครูธีรสุตพจน์ ดร.. (2567). **สัมภาษณ์**. 30 เมษายน. นักเทศบรรยายธรรม เจ้าอาวาส (สภากาชาด)/เจ้าคณะตำบลสุเทพ เขต 2. ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- พระครูใบฎีกาทิพย์นาครณ์ ชยาภินันโท ดร.. (2567). **สัมภาษณ์**. 2 พฤษภาคม. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2565). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://84000.org/tipitaka/dic/d_seek.อภาลีโก
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด
- พระวิชัย กัลป์ยามเมธี. (2567). **สัมภาษณ์**. 7 พฤษภาคม. เครือข่ายพระนักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่.
- พระวิสิทธิ์ ธิติวิสิทธิ์. (2567). **สัมภาษณ์**. 7 พฤษภาคม. เครือข่ายพระนักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่.
- พระสมบุรณ์ สมพงษ์. (2567). **สัมภาษณ์**. 1 พฤษภาคม. พระวิทยากรเผยแพร่ธรรมะให้แก่ชาวต่างชาติ.
- พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโธ และคณะ. (2563). “NEW NORMAL: การปรับตัวเพื่อการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา”. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่**. 7(9), 58.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชุดา ขวัญชุม. (2567). **สัมภาษณ์**. 7 พฤษภาคม. เครือข่ายสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS.
- สมพร ปินทะยา พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ และเทพประวิณ จันท์แรง. (2566). รูปแบบการมีส่วนร่วมของพุทธบริษัทในการส่งเสริมสถานะและบทบาทของภิกษุณีล้านนา. **วารสารวิจัยวิชาการ**. 6(5), 129.
- สมพร ปินทะยา พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ และเทพประวิณ จันท์แรง. (2566). การพัฒนาระบบดูแลสุขภาพนักบวชสตรีผู้สูงอายุ. **วารสารปรัชญาอาศรม**. 5(1), 66.
- สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). **พระพุทธศาสนาในโลก**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.onab.emworkgroup.co.th/th/content/category/detail/id/82/iid/4126> [28 พฤษภาคม 2565].